

Joanna Nawacka

Instytut Neofilologii

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

CHARAKTERYSTYKA SEMANTYCZNA I STRUKTURALNA FRAZEOLOGIZMÓW NOMINUJĄCYCH KONCEPTY MIŁOŚCI, EROTYKI I SEKSU WE WSPÓŁCZESNYM ROSYJSKIM ŻARGONIE MŁODZIEŻOWYM

Key words: semantic classification, lexical-grammatical classification, structural-semantic classification, fixed phraseological units (idioms), set phrases

Nowe frazeologizmy, czyli nowe ustabilizowane połączenia wyrazowe, powstają nieustannie w toku codziennych kontaktów językowych. We współczesnym języku rosyjskim można odnotować ich wiele; wywodzą się głównie z gwar środowiskowych, m.in. z żargonu młodzieżowego. Dzięki swej wyrazistości i obrazowości związki te mogą wchodzić i wchodzi do powszechnego obiegu. Młodzieżowy żargon rosyjski nazywający miłość, erotykę i seks także odnotowuje wśród swych zasobów wiele frazeologizmów. W obrębie haseł określających miłość, erotykę i seks (wyekscerpowanych z następujących słowników żargonowych: *Большой словарь русского жаргона* W.M. Mokijenki i T.G. Nikitiny¹, *Словарь московского арга* W.S. Jelistratowa², *Словарь русского арга (материалы 1980–1990-х гг.)* W.S. Jelistratowa³, *Словарь русского сленга* I. Juganova i F. Juganowej⁴, *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга* T.G. Nikitiny⁵, *Молодёжный сленг. Толковый словарь* T.G. Nikitiny⁶) znajduje się 685 frazeologizmów.

Klasyfikacja semantyczna, uwzględniająca stopień łączliwości wyrazów, rozróżnia związki frazeologiczne luźne, związki frazeologiczne łączliwe i związki frazeologiczne stałe.

¹ В.М. Мокиенко, Т.Г. Никитина, *Большой словарь русского жаргона*, Санкт-Петербург 2000.

² В.С. Елистратов, *Словарь московского арга*, Москва 1994.

³ В.С. Елистратов, *Словарь русского арга (материалы 1980–1990-х гг.)*, Москва 2000.

⁴ И. Юганов, Ф. Юганова, *Словарь русского сленга*, Москва 1997.

⁵ Т.Г. Никитина, *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга*, Санкт-Петербург 1998.

⁶ Т.Г. Никитина, *Молодёжный сленг. Толковый словарь*, Москва 2003.

Związki frazeologiczne luźne to swobodne związki składniowe wyrazów łączonych doraźnie; jest to „zwykle zestawienie wartości znaczeniowej członów składowych”⁷. Nominacje nazywające miłość, erotykę i seks, które nie mają określonej łączności i nie wchodzą w skład stałych związków frazeologicznych, mogą tworzyć za każdym razem nowe luźne związki wyrazowe. Na przykład nazwy czynności seksualnych *барататься, барахтаться, бодаться, бороться, впаривать, впарить, впендюрить* mogą być określone przysłówkami *круто, офигенно, охрененно, по-чёрному, смачно*. Połączenia *круто барататься, офигенно барахтаться, охрененно бодаться* to przykłady luźnych związków frazeologicznych.

Kolejny typ związków to „związki frazeologiczne łączliwe, których stopień spistości jest duży, ale jest możliwa wymiana jednego lub kilku elementów w obrębie ograniczonej liczby wyrazów, zwykle bliskoznacznych”⁸. Frazeologizm *брать на клык* – ‘odbyć oralno-genitalny stosunek płciowy’ jest związkiem łączliwym, gdyż czasownik *брать* można zamienić czasownikami *принимать, кидать* i *давать*. Przykładami związków łączliwych są także kolejne frazeologizmy z podanymi w nawiasach wariantami łączliwości: *кинуть* (*бросить, вбить, забить, засунуть, вправить, вставить, поставит*) *палку* – ‘odbyć stosunek płciowy’; *игра на дудке* (*кларнете, флейте*) – ‘homoseksualny oralno-genitalny akt płciowy’; *красный богатырь* (*карандаш, партизан*) – ‘męski organ płciowy’; *наставит* (*насадит, настроит, нарисовать*) *рога* – ‘zdradzić, uwieść męża lub żonę’; *пролетарский* (*рабоче-крестьянский*) *болт* – ‘duży męski organ płciowy’; *скакать* (*ползать, вертеться*) *как вошь на гребешке* – ‘zachowywać się wyzywająco’; *шоколадная дырка* (*дырка, пятно, пятнышко*) – ‘odbyt’ (w języku homoseksualistów).

Związki frazeologiczne łączliwe są połączeniami pośrednimi pomiędzy związkami luźnymi i stałymi. Stałe związki frazeologiczne, czyli idiomy lub idiomatyzmy, to „związki wielowyrazowe o skostniałej formie gramatycznej i ustabilizowanym składzie słów”⁹. Idiomy są nieprzetłumaczalne na inne języki, są charakterystyczne dla danego języka. „Ich znaczenie jest zupełnie inne, niż wynika ze znaczeń każdego ze składników i z sumy tych znaczeń”¹⁰. Wśród nominacji odnoszących się do miłości, erotyki i seksu występują idiomy różnego rodzaju. W żargonie młodzieżowym używane są przede wszystkim idiomy rdzennie rosyjskie, np.: *ёлки зелёные, ёлки-палки* (wykrzykniki wyrażające emocje), *два брата акробата* – ‘para homoseksualistów’.

Idiomy stanowiące wykrzykniki wyrażające dowolne, różne emocje to swobodne przeróbki – trawestacje idiomów już istniejących w języku ogólnonarodowym: *ёлки-палки лес густой, ходит ванька холостой, ёлки-моталки*, lub trawestacje wulgaryzmów: *ё-моё, ё-твоё, ё-кэ-лэ-мэ-нэ, ё-кэ-лэ-мэ-нэйка, едрить тебя некому, ёж твою двадцать, ёж твою за ногу, ёж твою в дышло, ёж твою маму, ёксель-моксель, ёрики-маморики*, a także innowacje na wzór już istniejących: *ёк-макарёк, ёжки-мошки, ёлы-палы*.

⁷ P. Müldner-Nieckowski, *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 2003, s. 20.

⁸ P. Müldner-Nieckowski, op. cit., s. 20.

⁹ D. Podlawska, I. Plóciennik, *Leksykon nauki o języku*, Bielsko-Biała 2002, s. 144.

¹⁰ P. Müldner-Nieckowski, op. cit., s. 15.

Idiomami są też spersonifikowane nominacje określające męski organ płciowy: *Василий Алибабаевич, Василий Гордеич, Дядя Фёдор, Демис Русос, Клим Садилич, Луис Альбертович, Луис Альберто (Альбертович), Луис Альберто, Отец Онуфрий, Старик Гордеич, Старик Хоттабыч*, onanizm: *Дунька Кулакова*, aktywnego homoseksualiste: *Солидол Иванович*, dziewczę: *Клара Целкин*, kobietę uczestniczącą w oralno-genitalnym akcie: *Вафлентина Защечкина*.

Przy tworzeniu nowych idiomów zostały wykorzystane także słowa obcojęzyczne, np. *айзы горят* (o czymś upragnionym), z ang. *eyes* – ‘oczy’; *выйти на палкин ултрассе* – ‘zając się miłością’, z niem. *Strasse* – ‘ulica’; *ловить/словить (поймать) кайф* – ‘odczuwać zadowolenie, rozkoszować się czymś’, z arab. *кейф* – ‘święto, odpoczynek’; *дальний бой* – ‘ prostytutka, obsługująca kierowców dalekich kursów’, z ang. *boy* – ‘chłopiec’; *стриптен-гёрл* – ‘dziewczyna lekkich obyczajów’, z ang. *street-girl* – ‘uliczna dziewczyna’; *сэконд-хэнд* – ‘żonaty mężczyzna’, z ang. *second-hand* – ‘z drugiej ręki’; *фанфан-тюльпан* – ‘męski organ płciowy’, od tytułu francuskojęzycznego filmu i przezwiska jego głównego bohatera.

Uwzględniając aspekt strukturalno-semantyczny frazeologizmów, w rosyjskiej klasyfikacji wyróżnia się¹¹:

1) frazeologizmy konwersyjne (*конверсивные*), w których następuje przeciwstawienie, zaprzeczenie znaczenia pierwszego słowa drugim słowem, np. *мять – топтать* – ‘odbyć z kimś homoseksualny stosunek płciowy’, *оторвать и бросить* (o kobiecie lekkich obyczajów), *кино и немцы* (wyrażenie zachwytu, przyjemnego zdziwienia);

2) frazeologizmy – meronimy (*меронимные*), zawierające nazwy części pewnej całości (tu: twarzy i ręki), np. *засадить леденца за щеку* – ‘odbyć z kimś oralny stosunek płciowy’, *каменное лицо* (rodzaj gry seksualnej), *аж/ажник зубы вспотели* (o mocnym wrażeniu), *глаза в пучок, глаза по семь копеек* (o mocnym wzburzeniu, zdumieniu), *двадцать первый палец* – ‘męski organ płciowy’;

3) frazeologizmy przeciwstawne (*контрадикторные*), których znaczenie jest zaprzeczeniem znaczenia poszczególnych wyrazów, np. *и вся любовь* – ‘krótkotrwałe kontakty seksualne’;

4) frazeologizmy – mezonimy (*мезонимные*), podkreślające wypośrodkowane cechy nominacji, np. *на полиестого (стоять)* (o osłabionej, niepełnej erekcji), *на полишишечки* (o nieintensywnych stosunkach płciowych);

5) frazeologizmy gradualne (*градуальные*), wyrażające stopień nasilenia cechy nazwanego zjawiska, np. *глаза по семь копеек* (o mocnym wzburzeniu, zdumieniu), *грелка во весь рост* – ‘ prostytutka’, *брат меньшей* – ‘męski organ płciowy’;

6) frazeologizmy eufemiczno-kontraduktoryjne (*эвфемически-контрадикторные*), składające się z co najmniej dwóch przeciwstawnych eufemistycznych członów, często charakteryzujące się grymem, np. *висит груша, нельзя скушать* (o męskim organie płciowym), *два брата акробата* – ‘para homoseksualistów’, *кончил в тело – гуляй смело, кончил дело – слезай с тела* (o stosunku płciowym), *ни кола*

¹¹ Patrz: L. Mironiuk, referat wygłoszony na konferencji w Bratysławie w 2003 roku.

ни двора – ‘impotent bez mieszkania’, *сунул, вынул и пошел* (o nieodpowiedzialności mężczyzny w stosunkach płciowych), *что (есть) на проезд?* (pytanie o rozmiar członka);

7) frazeologizmy synonimiczne (*синонимические*), np. *быть в откиде, быть в отпаде, быть в (полном) обалдайсе, быть в откате* – ‘mocno się zdumieć, zadziwić’, *полный апофегей (апофигей), полный обсад, полный оттяг, полный улёт* (o czymś bardzo dobrym, pięknym, wywołującym zachwyty), *забить палку, забить пулю, забить сваю, забить шайбу* – ‘odbyć z kimś stosunek płciowy’;

8) frazeologizmy tautologiczne (*тавтологические*), w których powtarzają się takie same sylaby lub słowa, np. *ав-ав* – ‘oralno-genitalne stosunki’, *агу-агу* – ‘miłość, romans’, *вась-вась* – ‘bliskie stosunki, amory’, *делать день-день* – ‘zajmować się seksem’, *кис-кис* – ‘wzajemny pocałunek’, *кис-кис-мяу* – ‘dziecinna zabawa erotyczna’, *мур-мур* – ‘aktywny partner homoseksualny’, *па-де-де* – ‘homoseksualny akt płciowy’.

Zgodnie z klasyczną klasyfikacją frazeologizmów uwzględniającą budowę połączeń wyrazowych, wprowadzoną przez Stanisława Skorupkę w 1967 roku¹², w wyeksponowanym materiale badawczym można wyróżnić frazy, zwroty i wyrażenia. Związki wyrazowe mające postać zdania lub równoważnika zdania, czyli frazy (14 haseł wynotowanych ze słowników żargonowych), to m.in. żartobliwe powiedzenia zachęcające do zawarcia znajomości, np. *измени походку, трусы жуешь*, określenie męskiego organu płciowego *висит груша, нельзя скушать* i dużego męskiego organu płciowego *десять раз вокруг ноги, через жопу в сапоги и на шею бантом*.

Interesującym frazeologizmem jest fraza *Вы слышали, как поют слоны?*, będąca pytaniem – propozycją odbycia stosunku płciowego. Jest to żartobliwa przeróbka tytułu piosenki *Вы слышали как поют дрозды?*, zrozumiała dla młodzieży znającej określenie dużego męskiego organu płciowego – *слон*.

Frazy występują także wśród frazeologizmów odnoszących się do nazw mężczyzn i kobiet. Fraza *баба должна быть с хорошими грудями, а мужик – с хорошими мудями* podkreśla zalety obojga płci, *понесло kota на случку* określa mężczyznę rozpustnika, *сунул, вынул и пошел* podkreśla nieodpowiedzialność mężczyzny po odbyciu stosunku płciowego, a *женщина, которая даёт* nazywa kobietę, która chętnie godzi się na stosunek płciowy. Ostatnia fraza jest trawestacją tytułu filmu muzycznego, w którym wystąpiła znana rosyjska piosenkarka Алла Пугачова: *Та женщина, которая поёт*. Natomiast stare porzekadło *наше дело не рожат* – *сунул, вынул и бежат* posłużyło za podstawę do utworzenia cytowanej już frazy *сунул, вынул и пошел*.

Trawestacją popularnego przysłowia *кончил дело – гуляй смело* są hasła mówiące o stosunku płciowym: *кончил в тело – гуляй смело* i *кончил дело – слезай с тела*, tak zwane antyprzysłowia. Ironiczna fraza *Дунька Кулакова приходит* odnosi się do onanizmu. *Дунька* to rosyjskie popularne imię rzekomej kobiety, a *Кулакова* – nazwisko

¹² S. Skorupka, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 1967.

od słowa *кулак* – w znaczeniu ‘pięść’. Frazy wyrażające emocje to: *мелочь в карманах плавится* i wykrzyknikowe *забодай меня комар!*.

Kolejna strukturalna grupa фразеологизмов to zwroty – związki czasowników lub imiesłowów przysłówkowych z innymi wyrazami. Są to przede wszystkim hasła określające czynność odbycia stosunku płciowego: *бросить палку, буром переть, винт нарезать, иметь/поймать харево*, ale także nazywające czynności zapoznawania się, zalecania: *лямуры крутить, лямуры разводить, подбивать клинья*, stan zakochania: *в западе быть*, stan odczuwania pozytywnych emocji: *быть в откате, быть в откиде, быть в отпаде*. Wśród wynotowanych zwrotów znajdują się także zwroty szeregowo: *мять – топтать* – ‘odbyć stosunek seksualny’ i *оторвать и бросить* (o kobiecie prostytutce).

Licznie reprezentowana grupa фразеологизмов to wyrażenia – związki wyrazów mające charakter rzeczownikowy (nominalny, imienny), a także połączenia przyimkowe, przysłówkowe i spójnikowe:

– rzeczownikowe: *аграрный вопрос, божий леденец, брат меньшей, каменный гость* – ‘męski organ płciowy’; *бляха медная, железная тёлка, ночная бабочка, уличная фея* – ‘prostitutka’;

– przyimkowe: *по-офицерски, по-чёрному* (w znaczeniu: ‘bardzo mocno’), *на полишиечки на шамтур* (o stosunku płciowym);

– przysłówkowe: *чисто майд* – ‘w porządku, doskonale’;

– spójnikowe: *ни кола ни двора* – ‘impotent bez mieszkania’.

Wśród wyrażen фразеологических zdarzają się też połączenia wyrazów tej samej kategorii, zwane wyrażeniami szeregowymi, np. *обалдемон и мелкий потряс* – ‘silne emocje’, *кино и немцы* (wyrażenie zachwytu, przyjemnego zdziwienia).

Leksykalno-gramatyczna характеристика фразеологизмов uwzględnia treść фразеологизму, tj. jego leksykalne znaczenie i kategorie gramatyczne. W rosyjskiej klasyfikacji, podobnie jak w polskiej, wyróżnia się następujące rodzaje фразеологизмов¹³:

1) nominalne (*именные*), np. *аграрный вопрос, аленький цветочек, аютина глазка, белый клык, брат меньшей, гусья шея, железный дровосек, кожаная игла, кожаный движок, кукуши волосатый* – ‘męski organ płciowy’, *бановая бикса, бановая герла, бляха медная, валютная девочка, девочка 96-й пробы, лёгкая девочка* – ‘prostitutka’;

2) czasownikowe (*глагольные*), np. *быть в засаде, быть счастливым, взять на таран, взять (натянуть, сажать / посадить) на болт, винт нарезать, впрыснуть (дать) в прелки (в прелку), вставить / вставлять фитиль, дать в кукушку, дать в соседку, дать прикурить сырую сигаретку, дать / давать туда, делать смоктуновского, забить палку, забить пулю, забить сваю, заехать в коричневое, заехать в шоколадный цех, заехать в коричневое, закинуть в топку, закинуть удочку, играть на дудке, играть на гитаре, кидать палку* – ‘odbywać z kimś stosunek płciowy’, *балду гонять, гоняться за двумя яйцами*,

¹³ Фразеологический словарь русского языка, под ред. Ф.И. Молоткова, Москва 1978, s. 7.

гонять шары, гонять шершавого, гонять шкурку, гонять дуньку кулакову, дёргать гуся – ‘onанизować się’;

3) przymiotnikowe (*адъективные*), np. *один в Одессе* – ‘piękny, wspaniały’;

4) przysłówkowe (*адвербиум, адвербиальные*), np. *в ауте* – ‘silne zdziwienie, zdumienie’, *в оттяг, в покат* – ‘dobrze, doskonale’, *в кайф, в тягу, по кайфу* – ‘przyjemnie, z radością’, *на полиестого (стоять)* (o osłabionej, niepełnej erekcji), *на полишишечки* (o nieintensywnych stosunkach płciowych), *на приходе* – ‘przed ejakulacją, przed orgazmem’, *не в маяк* – ‘bez pociągu seksualnego’, *не отходя от кассы* – ‘w trakcie stosunku płciowego’, *по-офицерски, (по-офицерски) на шамтур* (pozycja podczas stosunku płciowego), *по-собачьи* (o homoseksualnym akcie płciowym w wejściu, na ławce), *по тяге* – ‘z zadowoleniem’, *по-чёрному* – ‘bardzo mocno’, *у катьки* – ‘na skwerze przed Teatrem Aleksandrowskim w Sankt-Petersburgu’;

5) czasownikowe (*глагольно-пропозиционные*), znaczeniowo nazywające czynności i stany, strukturalnie zbudowane jak zdania, np. *аж/ажник зубы вспотели* (o mocnym wrażeniu), *баба должна быть с хорошими грудями, а мужик – с хорошими мудями* (o zaletach płci), *баба смотрит не на рубаху, а на забабуху* (o walorach mężczyzny), *без артикля не употребляется* (o człowieku seksualnie zaniepokojonym), *висит груша, нельзя скушать* (o męskim organie płciowym), *все виды на улицу* (o obnażonych organach płciowych), *десять раз вокруг ноги, через жопу в сапоги и на шею бантом* (o dużym męskim organie płciowym), *измени походку, трусы жуешь* (zaproszenie do zawarcia znajomości), *орехи звенят* (o silnym stanie podniecenia seksualnego), *пень дымит* (o erekcji), *понесло kota на случку* (o mężczyźnie oddającym się rozpuście, rozpasaniu, hulance), *радости полные штаны* (wyrażenie radości, zachwytu), *расслабон хлялет (хлябает)* (o relaksacji, pełnym rozluźnieniu w czasie odpoczynku), *рейтинг упал* (o niepełnej erekcji, o impotencji), *что (есть) на проезд?* (pytanie o rozmiar członka), *шуба заворачивается* (o stanie zadowolenia, rozkoszy);

6) wykrzyknikowe (*междометные*), np. *я тащусь!* (wyrażenie zachwytu, podziwu), *смерть птенцу!* (wyrażenie zachwytu, uniesienia), *эх, Морозова!*, *ёлки-моталки, ёлы-палы, ёлки-палки, ё-кэ-лэ-мэ-нэ, ё-кэ-лэ-мэ-нэйка, ёк-макарёк, ёксель-моксель, ёжки-мошки* (wyraża każdą emocję), *гаси (туши) свет!* (wyrażenie zdziwienia, zdumienia, zachwytu).

Wśród nominacji ponadwyrazowych znajdują się także nominacje, w skład których wchodzi zapożyczenia. Są to frazeologizmy, w których jeden człon stanowi zapożyczenie z języka angielskiego: *лежать в тугезе* – ‘odbywać stosunek w pozycji leżącej’, z ang. *together* – ‘razem’; *рейтинг упал* (o niepełnej erekcji, o impotencji), z ang. *rating* – ‘wskaźnik, oznacznik’; *чисто тайд* – ‘w porządku’ (od nazwy znane-go z reklam proszku do prania Tide), i z języka niemieckiego: *палкин страсе* – ‘akt płciowy’, od *палка* + *Strasse* – ‘ulica’.

Przeprowadzona analiza semantyczna i strukturalna materiału badawczego pozwala na wysunięcie następujących wniosków:

1. Nominacje ponadwyrazowe to przede wszystkim frazeologizmy nominalne i czasownikowe; wynotowane spośród nominacji określających miłość, erotykę i seks

stanowią najliczniejsze formacje. Frazeologizmy przysłówkowe i wykrzyknikowe stanowią zdecydowanie mniejsze grupy, natomiast przymiotnikowy frazeologizm jest tylko jeden.

2. Z uwagi na ilość nominacji frazeologicznych badany socjolekt wykazuje wyjątkową dynamikę, jest językiem świeżym i odkrywczym. Rodzi to jednakże problemy komunikacyjne w obrębie nosicieli socjolektu. Żargon młodzieżowy jest w tej sytuacji językiem kontekstualnym, zrozumienie przekazu, użytych pojęć zależne jest od sytuacji, częstokroć przekazu niewerbalnego.

3. Wielość frazeologizmów wskazuje, że żargon młodzieżowy składa się z szeregu języków indywidualnych. Tworzony jest przez grupy, które częstokroć mają ograniczoną styczność ze sobą, w tym przez grupy nieformalne. Używanie wybranych żargonizmów ma charakter integrujący w obrębie grupy. Nominacje, w zależności od ich atrakcyjności, wykazują mniejszy lub większy zasięg terytorialny, jak również trwałość. Część omawianych w rozprawie nominacji w chwili obecnej może już zatem nie funkcjonować.

Summary

The Semantic and Structural Description of Phraseologisms Nominating Concepts of Love, Eroticism and Sex in the Contemporary Russian Youth Jargon

This article presents the description of phraseologisms nominating concepts of love, eroticism and sex in the contemporary Russian youth jargon. The analysis is based on 685 dictionary entries chosen from the contemporary jargon dictionaries.